

Кузнєцова Тетяна В. – канд. філол. наук, доцент (Суми)

ДО ПРОБЛЕМИ ЕНЕРГЕТИЗМУ КЛЮЧОВИХ КОНЦЕПТІВ ТЕКСТУ

Уже давно визнано, що основною одиницею комунікації є текст, оскільки, за словами Г. Вайнриха, «ми говоримо нормально не окремими словами, а реченнями і текстами» (цит. за: 7, 94-95). Смысл тексту, глибинний план його змісту ототожнюється з концептом, під яким прийнято розуміти деякий «квант знання», згусток культури у свідомості людини, ментальне утворення, базові одиниці картини світу, в яких фіксуються цінності як окремої мовної особистості, так і лінгвокультурної спільноти в цілому.

Концепти, занурюючись у текстовий простір, можуть задавати ціннісний вектор тексту (адже основним у їхній структурі виявляється ціннісний елемент, про що зауважує більшість концептуалістів). Це властиво насамперед базовим, ключовим, домінантним концептам, які є опорними віхами тексту, передають смисл, предметні відношення, зміст повідомлення. Залежно від того, який саме концепт (позитивно значимий чи негативно значимий) є домінуючим, текст може набувати позитивного чи негативного забарвлення. Сила вияву ціннісної ознаки тексту значною мірою зумовлена енергетичною потужністю ключових концептів.

Загальновідомо, що культурнозначимим словам властива певна енергетика, причому одні з них виявляються більш енергетично потужними, інші – менш потужними, на що звертав увагу ще В. фон Гумбольдт. Зокрема німецький філософ зазначав, що «мова – це об'єднана духовна енергія народу, чарівним способом закарбована у певних звуках, у цьому вигляді та через взаємозв'язок своїх звуків зрозуміла всім мовцям і збуджуюча в них приблизно однакову енергію [3, 349]; «мова цілком залежить від підсвідомої енергії, яка приводить у дію людську індивідуальність [Там само: 227-228]. При цьому мислитель зауважував, «...діяльність мовної свідомості ...є залежною від тієї енергії, з якою вона (внутрішня свідомість) впливає на звук і втілює останній у живе вираження думки в усіх найтонших відтінках. А ця енергія не може бути повсюди однаковою, не може повсюди виявляти однакову інтенсивність, живість, регулярність» [Там само]. Чимало підтверджень глибокого усвідомленого сприйняття людської мови не лише як «духу», а й власне енергії знаходимо у працях інших філософів. Так, наприклад, О.Ф. Лосєв запропонував феноменологічну концепцію Слова, в якому співіснують «фізична енергема» і «ноематична енергема». Він наголошував на тому, що «Слово є ...легким і невидимим повітряним організмом, наділеним магічною силою щось особливо значити, у якісь особливі глибини проникати та незримо творити великі події. Ці невагомості та невидимості для безпосереднього відчуття організми літають майже миттєво... вони пробиваються до глибин нашого мозку, виробляють там небувалі реакції, і вже через це одне є щось магічне в природі слова» [5, 67]. В.І. Вернадський, обґрунтувавши ноосферу як особливу форму біогенезу у вигляді планетарного розуму, людську мову на рівні ноосфери називає «енергією людської культури» [2, 35].

Як бачимо, філософи переконані в наявності енергетизму в людській мові, проте до сих пір не з'ясовані питання щодо сутності цього енергетизму, умов його наявності у слові, сили вияву взагалі.

Знайти спектр пояснень енергетичного феномену мови спробував вітчизняний мовознавець В.М. Манакін, який розглянув цей феномен у трьох площинах: у філософському, квантово-фізичному та нейропсихолінгвістичному аспектах, – саме у тих наукових галузях, які, на його думку, «найближче підійшли до побудови нової моделі світу» [6, 76].

Позиція лінгвофілософії сприяла визначенню сутності слова не як мовної одиниці, а як ідеї, духу, першооснови і першопричини буття. Виявляється, що «енергія слова є найбільш дієвою, такою, що проникає до онтологічного кореню речей,

небезпека зловживання словом є більшою, ніж при заняттях з динамітом, який може зруйнувати лише зовнішню оболонку, але не внутрішнє зерно буття» [1, 194-195].

Виявлений теоретиками фізики квантовий характер реальності, в якій «всі об'єкти, поруч із звичними класичними взаємодіями, пов'язані з оточенням нелокальними квантовими кореляціями» [4], дозволяє, на думку дослідника, розглянути всі об'єкти як енергетичні структури. У руслі цього будь-яка фізична одиниця в природі зумовлена наявністю «градієнта (потoku) енергії», що розповсюджується і на мову.

Щодо енергетизму слова з позиції нейропсихолінгвістики, В. Манакін приходить висновку, що саме «в слові, мові свідомість, матерія і енергетична інформація зливаються в одне ціле, відбиваючи загальні закономірності будови людини, природи і Всесвіту [6, 76]. Найголовніші «електрони», «фотони» мови – слова – як і будь-який електрон має дві іпостасі: масу та енергію, матерію та енергетичну хвилю, що випромінюють слова та інші мовні одиниці [Там само].

Такі погляди науковця передбачають докорінні зміни світоглядних установ і перехід до нової системи свідомості людства, що дозволить переглянути й дослідити феномен енергетичності мов. Думка, що цей феномен існує і становить енергетично-інформаційну першооснову, є своєрідною психоментальною колискою, в якій народжується і функціонує слово (мова) з його змістом і формою [6, 76], примушує ретельніше ставитися до Слова та концепту взагалі. Особливо це стосується домінуючих концептів інформаційного простору, які не лише транслиують ціннісну картину світу, а й орієнтують людину у світі вартостей, здійснюють корекцію її ціннісної системи і навіть формують новий тип свідомості.

Література:

1. Булгаков С.Н. Философия имени. – СПб., 1998.
2. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
3. Гумбольдт фон В. Избранные труды по языкознанию. – М., 1984.
4. Доронин С.И. Физика магии. Теория. – [http // physmag.hl.ru/theory.html](http://physmag.hl.ru/theory.html)
5. Лосев А.Ф. Философия имени. – М., 1990.
6. Манакін В.М. Феномен енергетичності людської мови // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальная коммуникация». – Симферополь, 2008. – Т. 21 (60). - №1.
7. Шмидт З.Й. «Текст» и «история» как базовые категории // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. VIII. – М., 1978.